

19.5.2025

VN/26600/2023
VN/26600/2023-
OM-25

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto

Oikeusministeriön muistio vapaakuukausista

Oikeusministeriön asettama Ulosottosäätelyn kehittäminen -työryhmä on laatinut mietinnön, joka sisältää työryhmän ehdotuksen tulojen ja sosiaaliturvaetuuksien ulosmittausta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Työryhmä ehdottaa mietinnössään velalliselle tulojen ulosmittauksessa myönnettävistä vapaakuukausista luopumista. Tässä oikeusministeriön virkатыönä valmistellussa muistiossa arvioidaan yleisellä tasolla vaihtoehtoisia mallia, jossa velalliselle myönnettävät vapaakuukaudet säilytettäisiin osittain. Työryhmän mietinnössä vaihtoehtoisen mallin pääpiirteet on esitetty jaksossa 5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.

Automaattisten vapaakuukausien malli

Velallisen tuloista ulosmitattavaan rahamäärään vaikuttavat kuukausitasolla kaksi eri elementtiä. Ulosottokaaren 4 luvun 48 §:ssä tarkoitettu suojaosuuden määrä määrittelee summan, jonka ylittävistä nettotuloista ulosmittaus voidaan suorittaa. Vuonna 2025 suojaosuus on velallisen itsensä osalta 986,40 euroa. Saman luvun 49 §:n säädökset puolestaan määrittävät laskentasäännöt, joiden perusteella ulosottopidätyksen tarkka summa lasketaan. Vuositasolla velallisen palkasta ulosmitattavaan määrään vaikuttavat lisäksi ulosmittauksesta myönnettävät helpotukset, joita vapaakuukausien lisäksi ovat ulosmittauksen rajoittaminen ja ulosmittauksen lykkäminen työllistymisen yhteydessä.

Tässä muistiossa arvioidaan vapaakuukausien poistamisen vaihtoehtona mallia, jossa viiran puolesta myönnettävät automaattiset vapaakuukaudet säilytettäisiin osittain.

Vapaakuukauden myöntämisen edellytykset

Tarkasteltavassa mallissa velalliselle, jonka suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat enintään 1 000 euroa kuukaudessa (**tuloluokka 1**) myönnettäisiin kaksi automaattista vapaakuukautta vuodessa. Velalliselle, jonka suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat yli 1 000 euroa

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Oikeusministeriö

Käynti
Besök
Office

Puhel
Telef
Telep

Faksi
Fax
Fax

s-posti,
e-post,
e-mail,

PL 25
 00023

Meritull
 Helsing

0295
 +358

09 1606
 +358 9

kirjaamo.o
 oikeusmin

mutta alle 3 000 euroa (**tuloluokka 2**) myönnettäisiin yksi automaattinen vapaakuukausi vuodessa. Velalliselle, jonka suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat yli 3 000 euroa kuukaudessa (**tuloluokka 3**), ei myönnettäisi vapaakuukausia lainkaan.

Oikeus automaattisiin vapaakuukausiin syntyisi nykyistä vastaavalla tavalla, kun ulosmittaus olisi jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden ajan. Koska velallisen tulot voivat vaihdella kuukausittain, vapaakuukausisääntöjen piiriin kuulumisen ratkaistaisiin tarkastelemalla velallisen edeltävän 12 kuukauden nettotuloja. Esimerkiksi, jos velallisen nettotulot olisivat viimeisen 12 kuukauden aikana olleet enintään 12 kertaa 1986,40 euroa (suojaosuus + 1 000 euroa), velallinen saisi kaksi automaattista vapaakuukautta. Ehdotuksen toteuttaminen edellyttäisi laskentaan automaattista tietojärjestelmätoteutusta. Vapaakuukaudet myönnettäisiin lähtökohtaisesti automaattisesti tietyille kuukausille.

Vapaakuukauden euromäärään rajoittaminen

Vapaakuukausien antamaa huojennusta palkan ulosmittaukseen rajoitettaisiin säätämällä vapaakuukausien euromääräisestä enimmäismäärästä, joka olisi puolet suojaosuuden määrästä. Vuoden 2025 suojaosuuden määrällä tämä tarkoittaisi enimmillään 493,20 euron suuruista huojennusta kuukaudessa. Käyttäen vuoden 2023 ulosottorekisterin tietoja ja työryhmän mietinnössä ehdotettuja palkan ulosmittauksen laskentasääntöjä tuloluokkaan 1 kuuluvilla velallisilla keskimääräinen ulosottopidätyksen määrä olisi noin 227,00 euroa kuukaudessa. Tuloluokkaan 2 kuuluvilla keskimääräinen tilitys olisi puolestaan noin 768,00 euroa kuukaudessa. Leikkuri rajoittaisi vapaakuukauden euromäärää erityisesti tuloluokkaan 2 kuuluvilla velallisilla. Velallisille, joiden suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat enintään 1 000 euroa, rajoituksella olisi vähäisempi merkitys. Koska vapaakuukauden euromääräinen enimmäismäärä olisi sidottu suojaosuuteen, myös sen suuruuteen vaikuttaisivat suojaosuuden vuosittaiset indeksitarkistukset.

Arviointia mallin vaikutuksista suojaosuuteen ja ulosmittauksen laskentaan

Vapaakuukausien osittainen säilyttäminen tuloluokkiin 1 ja 2 kuuluvien velallisten tulojen ulosmittauksessa edellyttäisi joko suojaosuuden tason alentamista tai ulosmittausprosenttien korottamista verrattuna työryhmän mietinnössä ehdotettuun malliin. Suojaosuuden tason alentaminen kohdentuisi kaikkiin tulojen ulosmittauksen kohteena oleviin velallisiin. Ulosmittausprosenttien korottaminen on puolestaan mahdollista kohdistaa jossain määrin enemmän tuloluokkien 1 ja 2 velallisiin. Vuoden 2023 ulosottorekisteriaineiston perusteella ulosmittauksen kohteena olleista pitkäaikaisvelallisista 38 prosenttia (noin 50 000 henkilöä) olisi kuulunut työryhmän ehdottamissa laskentasäännöissä tuloluokkaan 1 ja 34 prosenttia

(noin 45 000 henkilöä) tuloluokkaan 2. Loput 28 prosenttia olisivat kuuluneet tuloluokkaan 3, jolle ei arvioitavassa mallissa ehdoteta vapaakuukausia.

Mikäli automaattisten vapaakuukausien vaikutus perimistulokseen kompensoitaisiin alentamalla suojaosuuden tasoa, tehtävä tason alennus olisi todennäköisesti merkittävä. Alustavan arvion mukaan tavoitteen voisi saavuttaa esimerkiksi alentamalla suojaosuuden tason noin 820 euroon kuukaudessa. Jos vaikutus perimistulokseen kompensoitaisiin ulosmittausprosentteja korottamalla, korottaminen voitaisiin laskennallisesti toteuttaa useammalla eri vaihtoehdolla. Ulosmittausprosenttien korottaminen vaikuttaisi aina jossain määrin kaikkien tuloluokkien velallisiin. Vaikutusta voitaisiin kuitenkin kohdentaa enemmän tuloluokkiin 1 ja 2, jotka vaihtoehtoisessa mallissa saisivat vapaakuukausia. Olisi myös perusteltua kohdentaa korotus enemmän niihin tuloluokkiin, joille automaattisia vapaakuukausia myönnettäisiin. Velallisilla, joiden suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat yli 3 000 euroa, ulosmittaus kiristyisi joka tapauksessa työryhmän mietinnössä ehdotettujen laskentasääntöjen seurauksena, eikä heille myönnettäisi automaattisia vapaakuukausia.

Jos korotukset kohdennettaisiin enemmän tuloluokkiin 1 ja 2, pidätysprosentteja voitaisiin korottaa arviolta esimerkiksi seuraavalla tavalla. Suluissa oleva luku kertoo työryhmän ehdottaman ulosmittausprosentin. Suojaosuuden vähentämisen jälkeen ulosmitattaisiin 53 (50) prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on enintään 1 000 euroa kuukaudessa, 63 (60) prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on yli 1 000 euroa ja enintään 3 000 euroa kuukaudessa ja 70 (70) prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on yli 3 000 euroa kuukaudessa. Arviolaskemassa on huomioitu automaattisten vapaakuukausien osittaisen säilyttämisen lisäksi vapaakuukauden antaman huojennuksen määrää rajoittava leikkuri (huojennus enintään puolet suojaosuudesta). Ilman leikkuria ulosmittausprosentteja tulisi korottaa enemmän.

Mallin muiden vaikutusten arviointi

Vaihtoehtoa vapaakuukausien osittaisesta säilyttämisestä ja sen vaikutuksista on tarkoitus arvioida laajemmin Ulosottosäätelyn kehittäminen -hankkeen jatkovalmistelun yhteydessä. Arvioinnissa huomioidaan työryhmän mietinnöstä sekä tästä muistiosta saatu lauttopalaute.

Velallisten näkökulmasta tarkemmat vaikutukset määräytyisivät sen mukaan, kompensoitaisiinko vapaakuukausien osittainen säilyttäminen laskemalla suojaosuuden tasoa vai korottamalla ulosmittausprosentteja. Jos kompensointi toteutettaisiin korottamalla ulosmittausprosentteja edellisen kappaleen esimerkissä kuvatulla tavalla, malli korottaisi tuloluokkiin 1 ja 2 kuuluvilla velallisilla kuukausittain ulosmitattavaa määrää, mutta ensimmäisen

ulosmittausvuoden jälkeen ulosmittauksen taso olisi vuositasolla todennäköisesti samaa suuruusluokkaa kuin vapaakuukaudettomassa mallissa. Sen sijaan tuloluokkaan 3 kuuluvilla velallisilla ulosmittauksen määrä nousisi jonkin verran sekä kuukausi että vuositasolla verrattuna vapaakuukaudettomaan malliin. Mallin ei arvioida vaikuttavan merkittävästi maksuhäiriömerkintöjen määrään verrattuna vapaakuukaudettomaan malliin.

Vapaakuukausien osittainen säilyttäminen edellyttäisi velallisten näkökulmasta myös sitä, että ehdotusta velallisen hallussa olevia rahavaroja koskevan erottamisedun korottamisesta sekä erottamisedun ajallisen rajoituksen poistamisesta tulisi arvioida uudelleen. Erottamisetuun liittyvillä muutoksella on työryhmän ehdottamassa mallissa haluttu kompensoida velallisille vapaakuukausien poistamista mahdollistamalla aikaisempaa paremmin rahavarojen säästäminen esimerkiksi tilille erilaisia hankintoja varten.

Vaihtoehtoisella mallilla ei lähtökohtaisesti arvioida olevan merkittävää vaikutusta ulosotto-**velkojien** asemaan verrattuna vaihtoehtoon, jossa vapaakuukausia ei säilytetä lainkaan. Tämä johtuu siitä, ettei vaihtoehtoisen mallin arvioida vaikuttavan merkittävästi tulojen ulosmittauksen perintätulokseen, kun suojaosuutta laskettaisiin tai pidätysprosenttia nostettaisiin.

Ulosottolaitoksen näkökulmasta automaattisten vapaakuukausien osittainen säilyttäminen tarkoittaisi sitä, että vapaakuukausien käsittelyyn vaadittaisiin edelleen jossain määrin resursseja. Vaadittavien resurssien määrä olisi kuitenkin vähäisempi kuin nykyisin edellyttäen, että vapaakuukauteen oikeutettujen velallisten tunnistaminen ja vapaakuukausien kohdentaminen tietyille kuukausille pystyttäisiin automatisoimaan mahdollisimman pitkälle. **Maksukieltoja käsittelevien tulojen maksajien** näkökulmasta vapaakuukausien osittainen säilyttäminen tarkoittaisi sitä, ettei vapaakuukausiin liittyvien ilmoitusten aiheuttama hallinnollinen taakka olisi poistumassa kokonaan. Käsiteltäväksi tulevien maksukieltojen määrä olisi kuitenkin nykytilaan verrattuna alhaisempi, ja vapaakuukausien kohdentuminen olisi todennäköisesti myös tulon maksajan näkökulmasta ennakoitavampaa.

Tulojen ulosmittaussääntöjen uudistamisen taustaa

Työryhmän mietinnön jaksossa 2 esitetyllä tavalla sekä velallisen suojaosuuden, että velalliselle myönnettävien vapaakuukausien määrää on ollut viimeisen kahden vuoden ajan aikaisempaa korkeammalla tasolla. Erityisesti suojaosuuteen tehty tasokorotus on ollut merkittävä. Vuonna 2022 suojaosuuden määrä oli velallisen itsensä osalta 696,00 euroa kuukaudessa. Vuonna 2023 suojaosuuden määrä velallisen itsensä osalta nousi tasokorotuksen myötä 922,50 euroon. Vuoden 2025 indeksikorotettu suojaosuus on 986,40 euroa velallisen itsensä osalta.

Suojaosuuden korottamisen yhteydessä pidettiin tärkeänä, että muutoksen vaikutuksia seurataan laaja-alaisesti sekä velallisten että velkojen näkökulmasta. Tällainen selvitys on valmistunut vuoden 2025 alussa (Selvitys ulosoton suojaosuuden muuttamisen vaikutuksista, Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2025:3). Selvityksen perusteella suojaosuuden korotus vaikutti erityisesti velkojille palkka- ja eläketuloista kertyvään perimistulokseen, tulojen ulosmittauksessa olevien velallisten määrään sekä ulosotossa todettujen varattomuusesteiden määrään. Vuonna 2023 tilitettiin palkasta ja eläkkeestä saataville ja ulosottomaksuille noin 65 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2022, mikä tarkoittaa noin 11 prosenttia pienempää tilitystä. Muutos selittyy lähes kokonaan vuoden 2023 alussa voimaan tulleella suojaosuuden muutoksella ja saman vuoden toukokuussa voimaan tulleella vapaakuukausiuudistuksella. Palkan ja eläkkeen ulosmittauksen kohteena olevien henkilöiden määrä on laskenut uudistuksen myötä alemmalle tasolle, ja sen seurauksena ulosotossa todettujen varattomuusesteiden määrä on noussut. Vuonna 2023 tämän muutoksen arvioidaan koskeneen noin 7 000 henkilöä.

Tulojen ulosmittausta koskevien säännösten uudistamisen tarkoituksena on ensisijaisesti selkeyttää siihen liittyviä säännöksiä ja varmistaa, että säännökset ovat vaikutuksiltaan johdonmukaiset eri tulotasoilla. Uudistuksen lähtökohtaisena tavoitteena ei ole kiristää ulosmittauksen tasoa vastaamaan vuoden 2022 tasoa. Työryhmän mietinnön jaksossa 4.2.2.1 esitetyllä tavalla ehdotetun uudistuksen vaikutukset ovatkin maltillisia, eikä ulosmittauksen tasossa tapahtuisi suuria muutoksia pieni- ja keskituloisilla velallisilla. Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi suurta vaikutusta myöskään tulojen ulosmittauksista saataviin kertymiin tai ulosoton kokonaisperintätulokseen.

Arvioitaessa mallia automaattisten vapaakuukausien osittaisesta säilyttämisestä on huomioitava, että tulojen ulosmittauksen tason merkittävällä keventämisellä nykyisestä tasosta olisi negatiivisia vaikutuksia velkojille maksettavien kertymien ohella myös velallisille. Ulosmittauksen tason keventäminen pidentäisi velan maksuaikaa ja nostaisi siitä maksettavien korkojen määrää. Sekä työryhmän mietinnössä että tässä muistiossa on arvioitu, että vapaakuukausien osittainen säilyttäminen edellyttäisi vastaavasti joko suojaosuuden alentamista tai ulosmittausprosenttien korottamista.